

La torre Campderà. Una primera aproximació estadística

Montse Xirgu i Encesa

Quan érem petits, vèiem la Torre Campderà, majestuosa i mística, com un edifici imponent que embolcallava tot el turó després d'una forta pujada. Quan tenia uns deu anys, un dia hi vam pujar amb uns companys perquè havíem de fer-ne un treball d'escola. Una aura de misteri l'envoltava i encara avui recordo els calfreds que aquell dia em va provocar la seva visió. Érem allí, palplantats davant de l'edifici, meditant si trucàvem o no a la porta, sentint una barreja de respecte i de por pel que les seves parets amagaven. Aquella imatge, aquella sensació, sempre m'han acompanyat.

Per això, quan vaig tenir l'oportunitat de poder tenir accés al fons que actualment és custodiat pel SAMLML, vaig

Vista general de la Torre Campderà. Data: ca. 1935.

Procedència: SAMLML – Fons Clínica Torre Campderà.
Cessió: Manel Bernat. Autor: Francesc Mas.

iniciar l'estudi de tota la documentació que conté sense pensar-m'hi gens. Aquestes quatre ratlles són un breu avançament del que vaig descobrint en la meua recerca, que més endavant aniré ampliant i espero poder publicar com una aportació més a la història de Lloret.

He iniciat el treball de recopilació de dades amb els llibres que fan referència a les entrades, sortides, procedències, etc. dels interns. Aquests llibres, però, no es van iniciar amb l'obertura del centre, sinó que comencen el 1932 i arriben al 1988, data de tancament del centre. Per tant, ens donen informació sobre el darrer mig segle de la seva història.

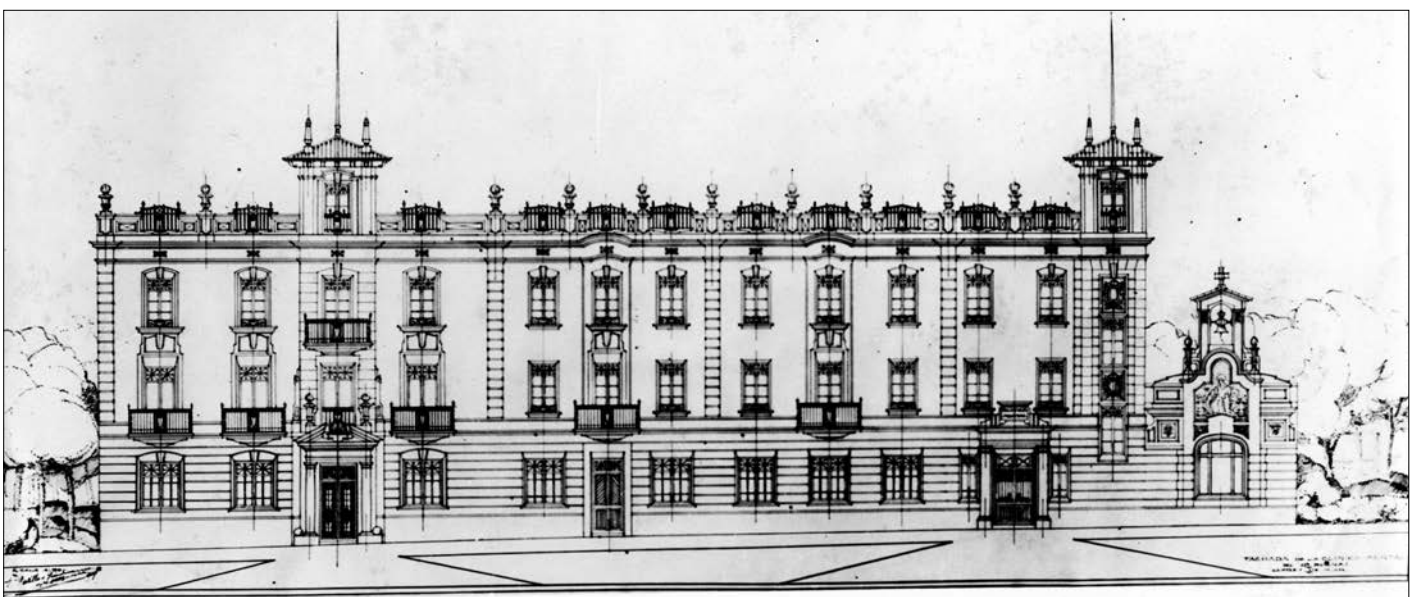
El seu estudi és molt interessant perquè ens dona molta informació sobre la tipologia dels interns. Els primers resultats d'aquest estudi són els següents gràfics.

El gràfic núm. 1 ens mostra l'evolució dels ingressos. Podem observar que el moment en què el centre va tenir més ingressos va ser la dècada dels 70, en què hi ha una mitjana anual de 108 pacients ingressats, i són la seva punta màxima l'any 1972 i l'any 1979 amb 119 ingressos

Personal directiu i grup d'interns del centre, amb el Dr. Manel Bernat al mig de la imatge. Data: ca. 1945.

Procedència: SAMLML – Fons Clínica Torre Campderà.
Cessió: Manel Bernat. Autor: Francesc Mas.

Plànol de la façana principal de la Torre Campderà, realitzat per Francesc Portillo. Data: ca. 1945.

Procedència: SAMLML – Fons Clínica Torre Campderà. Cessió: Manel Bernat.

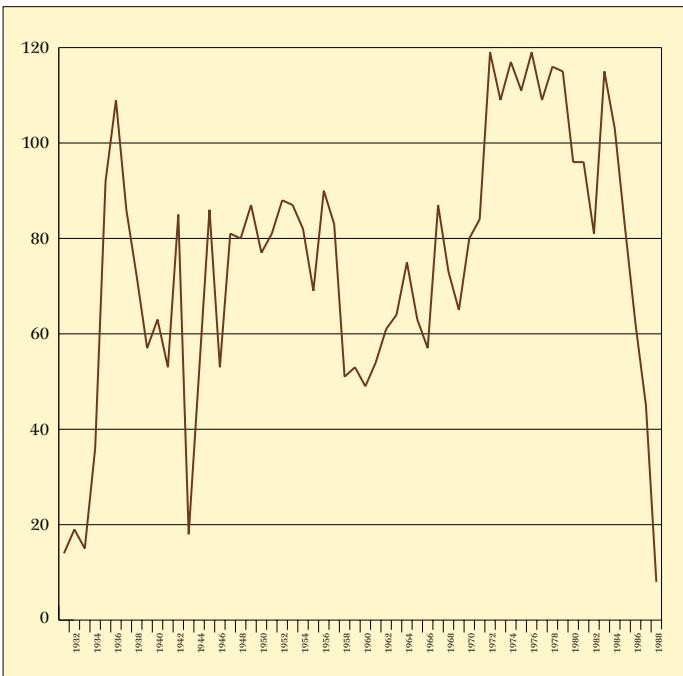
cada any. També podem observar una petita davallada a l'inici de la dècada de 1980, que ràpidament remunta amb 115 ingressos el 1983 i 103 ingressos l'any següent. Tot i això, l'imminent tancament del centre, pel canvi de normativa relativa al tractament de malalts mentals, fa que els ingressos es redueixin ràpidament, fins a l'any del tancament, en el qual observem un total de 8 ingressos.

El gràfic núm. 2 ens mostra la diferència d'ingressos entre homes i dones, amb una mitjana anual de 40 ingressos femenins i 36 de masculins. Aquesta tendència es capgirà molt significativament el 1936, coincidint amb l'inici de la Guerra Civil, any en el qual hi ingressen 36 dones, davant de 73 homes (el doble d'homes que de dones), trencant clarament la tendència esmentada en un 102,78%. Els anys 1937, 1938 i 1939 aquest augment en el nombre d'homes ingressats continua, tot i que en un percentatge minvant.

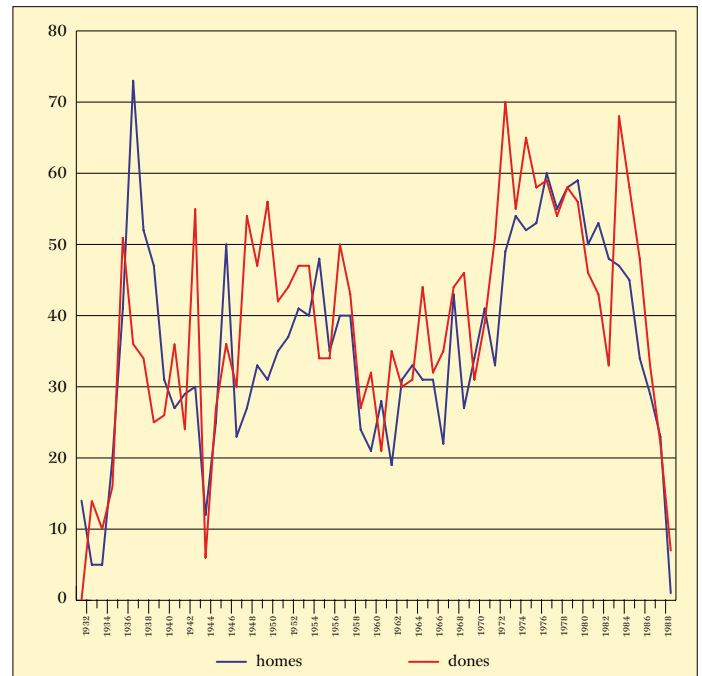
Aquesta tendència la tornem a observar l'any 1945, en què hi ha un total de 36 ingressos femenins, davant dels 50 ingressos masculins, la qual cosa representa un increment del 38,88%, considerablement inferior, però també coincidint amb una guerra, en aquest cas amb la Segona Guerra Mundial.

Hi ha alguna altra punta d'ingressos, però he cregut que aquests dos eren els més significatius, principalment el que coincideix amb la Guerra Civil. Hi havia un rumor molt estès que deia que en aquesta època molts joves es van internar en institucions d'aquestes característiques per evitar d'anar a la guerra. Les dades extretes d'aquesta valuosa documentació ens fan pensar que aquests rumors potser no anaven desencaminats.

Gràfic núm. 1
Evolució ingressos 1931-1988

Gràfic núm. 2
Evolució ingressos 1931-1988 (dones / homes)

Quadre núm. 1
Evolució ingressos 1931-1988

Any	Total	Any	Total	Any	Total	Any	Total
1931	14	1946	53	1961	54	1976	119
1932	19	1947	81	1962	61	1977	109
1933	15	1948	80	1963	64	1978	116
1934	36	1949	87	1964	75	1979	115
1935	92	1950	77	1965	63	1980	96
1936	109	1951	81	1966	57	1981	96
1937	86	1952	88	1967	87	1982	81
1938	72	1953	87	1968	73	1983	115
1939	57	1954	82	1969	65	1984	103
1940	63	1955	69	1970	80	1985	82
1941	53	1956	90	1971	84	1986	62
1942	85	1957	83	1972	119	1987	45
1943	18	1958	51	1973	109	1988	8
1944	52	1959	53	1974	117		
1945	86	1960	49	1975	111	TOTAL	4.334

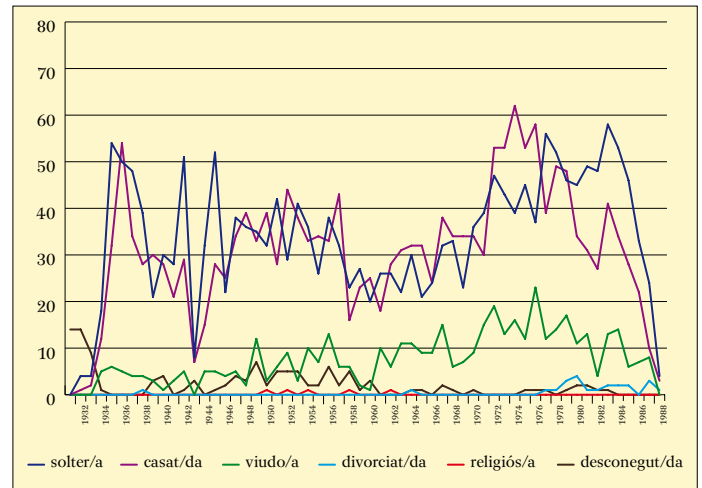
Quadre núm. 2
Evolució ingressos 1931-1988 (dones / homes)

Any	Homes	Dones	Any	Homes	Dones	Any	Homes	Dones	Any	Homes	Dones
1931	0	14	1946	30	23	1961	35	19	1976	59	60
1932	14	5	1947	54	27	1962	30	31	1977	54	55
1933	10	5	1948	47	33	1963	31	33	1978	58	58
1934	16	20	1949	56	31	1964	44	31	1979	56	59
1935	51	41	1950	42	35	1965	32	31	1980	46	50
1936	36	73	1951	44	37	1966	35	22	1981	43	53
1937	34	52	1952	47	41	1967	44	43	1982	33	48
1938	25	47	1953	47	40	1968	46	27	1983	68	47
1939	26	31	1954	34	48	1969	31	34	1984	58	45
1940	36	27	1955	34	35	1970	39	41	1985	48	34
1941	24	29	1956	50	40	1971	51	33	1986	33	29
1942	55	30	1957	43	40	1972	70	49	1987	22	23
1943	6	12	1958	27	24	1973	55	54	1988	7	1
1944	27	25	1959	32	21	1974	65	52			
1945	36	50	1960	21	28	1975	58	53	TOTAL	2.255	2.079

Ens els següents gràfics podem veure l'estat civil dels interns. El gràfic número 3 és el relatiu a homes i dones, el número 4 es refereix a les dones i el número 5 fa referència als homes. Observem que hi ha més solters que casats, encara que la diferència no és gaire remarcable. El que sí que caldria destacar, per l'època de què es tracta, és que en la dècada de 1980 hi ha els primers divorciats. Tot i que en els anys 1938 i 1964 n'hi ha un, a partir del 1977 i fins al 1988 n'hi ha 22, cosa que demostra clarament un increment considerable, més remarcable en les dones que en el homes. També és significatiu que en aquest més de mig segle, de 4.334 ingressos, únicament 5 són de religiosos (tres mossens i dues monges). Cal destacar que 4 d'aquests van ser ingressats en la dècada de 1950. És una dada que crida l'atenció.

Gràfic núm. 3 - Estat civil ingressos 1931-1988

Quadre núm. 3 - Estat civil ingressos 1931-1988

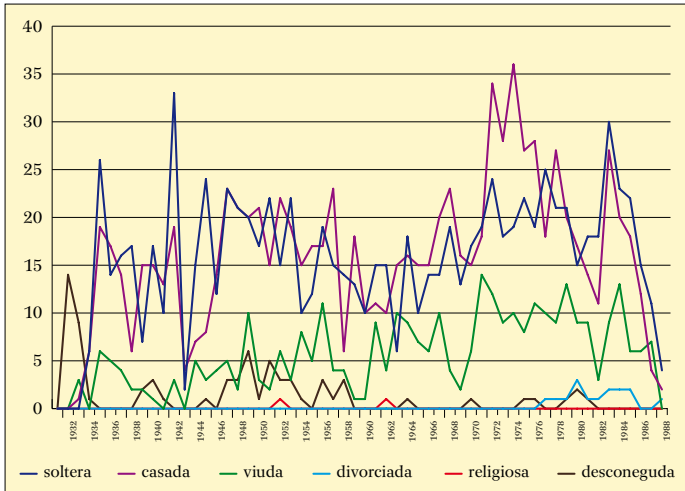
Any	Solter/a	Casat/a	Viudo/a	Divorciat/a	Religiós/a	NS
1931	0	0	0	0	0	14
1932	4	1	0	0	0	14
1933	4	2	0	0	0	9
1934	18	12	5	0	0	1
1935	54	32	6	0	0	0
1936	50	54	5	0	0	0
1937	48	34	4	0	0	0
1938	39	28	4	1	0	0
1939	21	30	3	0	0	3
1940	30	28	1	0	0	4
1941	28	21	3	0	0	0
1942	51	29	5	0	0	1
1943	8	7	0	0	0	3
1944	32	15	5	0	0	0
1945	52	28	5	0	0	1
1946	22	25	4	0	0	2
1947	38	34	5	0	0	4
1948	36	39	2	0	0	3
1949	35	33	12	0	0	7
1950	32	39	3	0	1	2
1951	42	28	6	0	0	5
1952	29	44	9	0	1	5
1953	41	38	3	0	0	5
1954	36	33	10	0	1	2
1955	26	34	7	0	0	2
1956	38	33	13	0	0	6
1957	32	43	6	0	0	2
1958	23	16	6	0	1	5
1959	27	23	2	0	0	1
1960	20	25	1	0	0	3
1961	26	18	10	0	0	0
1962	26	28	6	0	1	0
1963	22	31	11	0	0	0
1964	30	32	11	1	0	1
1965	21	32	9	0	0	1
1966	24	24	9	0	0	0
1967	32	38	15	0	0	2
1968	33	34	6	0	0	1
1969	23	34	7	0	0	0
1970	36	34	9	0	0	1
1971	39	30	15	0	0	0
1972	47	53	19	0	0	0
1973	43	53	13	0	0	0
1974	39	62	16	0	0	0
1975	45	53	12	0	0	1
1976	37	58	23	0	0	1
1977	56	39	12	1	0	1
1978	52	49	14	1	0	0
1979	46	48	17	3	0	1
1980	45	34	11	4	0	2
1981	49	31	13	1	0	2
1982	48	27	4	1	0	1
1983	58	41	13	2	0	1
1984	53	34	14	2	0	0
1985	46	28	6	2	0	0
1986	33	22	7	0	0	0
1987	24	10	8	3	0	0
1988	4	3	0	1	0	0
TOTAL	1.953	1.788	445	23	5	120

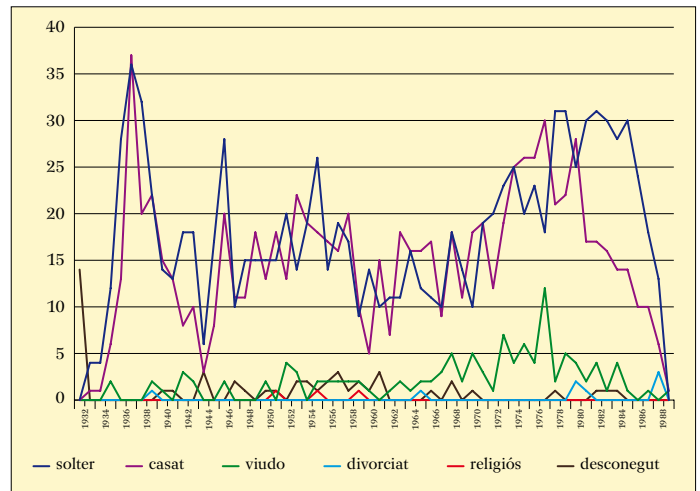
Entrada principal de la Torre Campderà als anys vuitanta.
Data: ca. 1985.

Procedència: SAMLM - Fons Clínica Torre Campderà.
Cessió: Manel Bernat. Autor: desconegut.

Gràfic núm. 4 - Estat civil dones 1931-1988

Gràfic núm. 5 - Estat civil homes 1931-1988

Quadre núm. 4 - Estat civil dones 1931-1988

Any	Soltera	Casada	Viuda	Divorciada	Religiosa	NS
1931	0	0	0	0	0	0
1932	0	0	0	0	0	14
1933	0	1	3	0	0	9
1934	6	6	0	0	0	1
1935	26	19	6	0	0	0
1936	14	17	5	0	0	0
1937	16	14	4	0	0	0
1938	17	6	2	0	0	0
1939	7	15	2	0	0	2
1940	17	15	1	0	0	3
1941	10	13	0	0	0	1
1942	33	19	3	0	0	0
1943	2	4	0	0	0	0
1944	15	7	5	0	0	0
1945	24	8	3	0	0	1
1946	12	14	4	0	0	0
1947	23	23	5	0	0	3
1948	21	21	2	0	0	3
1949	20	20	10	0	0	6
1950	17	21	3	0	0	1
1951	22	15	2	0	0	5
1952	15	22	6	0	1	3
1953	22	19	3	0	0	3
1954	10	15	8	0	0	1
1955	12	17	5	0	0	0
1956	19	17	11	0	0	3
1957	15	23	4	0	0	1
1958	14	6	4	0	0	3
1959	13	18	1	0	0	0
1960	10	10	1	0	0	0
1961	15	11	9	0	0	0
1962	15	10	4	0	1	0
1963	6	15	10	0	0	0
1964	18	16	9	0	0	1
1965	10	15	7	0	0	0
1966	14	15	6	0	0	0
1967	14	20	10	0	0	0
1968	19	23	4	0	0	0
1969	13	16	2	0	0	0
1970	17	15	6	0	0	1
1971	19	18	14	0	0	0
1972	24	34	12	0	0	0
1973	18	28	9	0	0	0
1974	19	36	10	0	0	0
1975	22	27	8	0	0	1
1976	19	28	11	0	0	1
1977	25	18	10	1	0	0
1978	21	27	9	1	0	0
1979	21	20	13	1	0	1
1980	15	17	9	3	0	2
1981	18	14	9	1	0	1
1982	18	11	3	1	0	0
1983	30	27	9	2	0	0
1984	23	20	13	2	0	0
1985	22	18	6	2	0	0
1986	15	12	6	0	0	0
1987	11	4	7	0	0	0
1988	4	2	0	1	0	0
TOTAL	917	922	328	15	2	71

Quadre núm. 5 - Estat civil homes 1931-1988

Any	Solter	Casat	Viudo	Divorciat	Religiós	NS
1931	0	0	0	0	0	14
1932	4	1	0	0	0	0
1933	4	1	0	0	0	0
1934	12	6	2	0	0	0
1935	28	13	0	0	0	0
1936	36	37	0	0	0	0
1937	32	20	0	0	0	0
1938	22	22	2	1	0	0
1939	14	15	1	0	0	1
1940	13	13	0	0	0	1
1941	18	8	3	0	0	0
1942	18	10	2	0	0	0
1943	6	3	0	0	0	3
1944	17	8	0	0	0	0
1945	28	20	2	0	0	0
1946	10	11	0	0	0	2
1947	15	11	0	0	0	1
1948	15	18	0	0	0	0
1949	15	13	2	0	0	1
1950	15	18	0	0	1	1
1951	20	13	4	0	0	0
1952	14	22	3	0	0	2
1953	19	19	0	0	0	2
1954	26	18	2	0	1	1
1955	14	17	2	0	0	2
1956	19	16	2	0	0	3
1957	17	20	2	0	0	1
1958	9	10	2	0	1	2
1959	14	5	1	0	0	1
1960	10	15	0	0	0	3
1961	11	7	1	0	0	0
1962	11	18	2	0	0	0
1963	16	16	1	0	0	0
1964	12	16	2	1	0	0
1965	11	17	2	0	0	1
1966	10	9	3	0	0	0
1967	18	18	5	0	0	2
1968	14	11	2	0	0	0
1969	10	18	5	0	0	1
1970	19	19	3	0	0	0
1971	20	12	1	0	0	0
1972	23	19	7	0	0	0
1973	25	25	4	0	0	0
1974	20	26	6	0	0	0
1975	23	26	4	0	0	0
1976	18	30	12	0	0	0
1977	31	21	2	0	0	1
1978	31	22	5	0	0	0
1979	25	28	4	2	0	0
1980	30	17	2	1	0	0
1981	31	17	4	0	0	1
1982	30	16	1	0	0	1
1983	28	14	4	0	0	1
1984	30	14	1	0	0	0
1985	24	10	0	0	0	0
1986	18	10	1	0	0	0
1987	13	6	0	3	0	0
1988	0	1	1	0	0	0
TOTAL	1.036	866	117	8	3	49

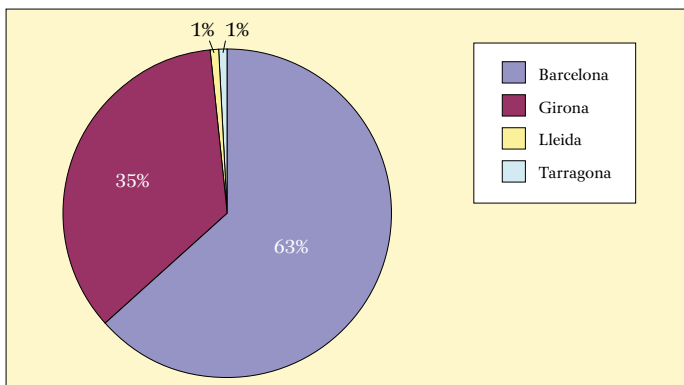
Pel que fa la procedència dels ingressats, 3.991, un 92,09% (gràfic núm. 6), eren de Catalunya; mentre que 343, un 7,91% (gràfic núm. 8), venien de fora de Catalunya.

Quan ens centrem en les poblacions de Catalunya, sorprèn que la província amb més interns sigui Barcelona, amb 2.531 pacients, enfront dels 1.400 de la província de Girona. És significatiu, pel lloc i la quantitat d'interns, el cas de la ciutat de Barcelona, on observem que, tot i tenir dos centres molt propers, vénen a internar-se a la Torre Campderà, dins el període que estem estudiant, 894 pacients, que representen un 35,32% de la totalitat dels interns procedents d'aquesta província.

Aquesta tendència podria estar motivada pel fet que a moltes famílies els feia vergonya que es sabés que un dels seus membres estava internat en una institució mental. Això feia que aquestes famílies cerquessin un centre que geogràficament fos prou lluny del seu lloc de residència per evitar que la persona internada fos vista en aquesta situació per persones conegudes o per evitar les indiscrecions de veïns i personal del centre. Però també cercaven una institució que fos prou a la vora de casa per facilitar els desplaçaments dels membres de la família fins al centre per visitar la persona internada.

Seguint amb la teoria del tabú que generaven les malalties mentals, trobem, per contra, que els interns de la província de Girona no tendien tant, proporcionalment, cap al centre de Lloret. Desconeixem si s'adreçaven a Salt o a altres centres, ja que únicament tenim constància de 147 interns de la ciutat de Girona, que representen un 10,50%, percentatge molt semblant als interns de Lloret, 192 (més del 13%).

Gràfic núm. 6
Províncies procedència dins Catalunya 1931-1988

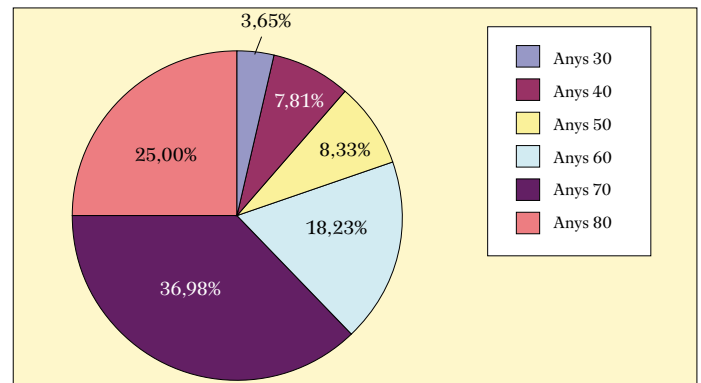
Quadre núm. 6
Províncies procedència dins Catalunya 1931-1988

Any	Total
Barcelona	2.531
Girona	1.400
Lleida	29
Tarragona	31
Total	3.991

Els interns de les comarques de Lleida i Tarragona són poc significatius, amb 29 i 30 pacients respectivament, l'1% del total d'interns, però no deixa de ser significatiu que, tot i la distància, vinguessin fins a Lloret.

En relació amb els lloretencs ingressats (gràfic núm. 7), vull fer una reflexió. Dels 192 pacients lloretencs que ens trobem al llarg de tots els anys estudiats, veiem com la seva majoria van ingressar a les dècades de 1960, 1970 i 1980, el que representa un 80,21% de tots els lloretencs ingressats. D'aquest fet en deduïm que la majoria dels lloretencs ingressats aquestes tres dècades esmentades eren nascuts fora de Lloret.

Gràfic núm. 7
Interns procedència Lloret de Mar 1931-1988

Quadre núm. 7
Interns procedència Lloret de Mar 1931-1988

Dècada	Total
Anys 30	7
Anys 40	15
Anys 50	16
Anys 60	35
Anys 70	71
Anys 80	48
Total	192

Jardins de la Torre Campderà. Data: ca. 1935.
Procedència: SAMLM – Fons Clínica Torre Campderà.
Cessió: Manel Bernat. Autor: Francesc Mas.

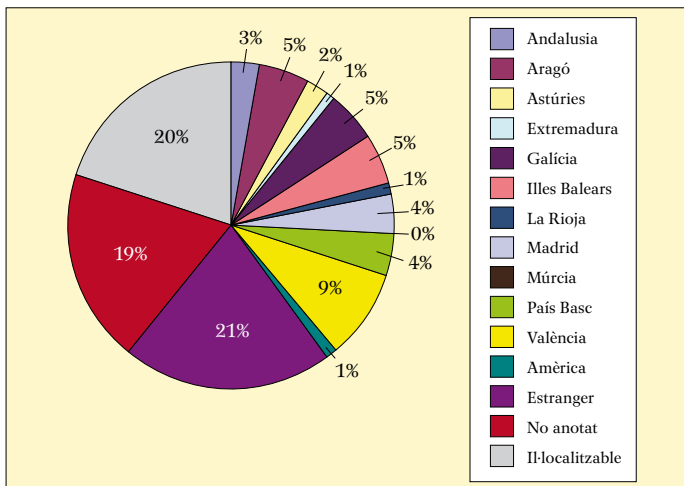

En referència als interns de fora de Catalunya (gràfic núm. 8), no queda clar si aquests interns varen venir expressament per fer la seva cura al centre, si eren treballadors vinguts de fora, si eren estiuejants que havien tingut problemes, o si eren de famílies que s'havien vingut a instal·lar a Lloret i a l'hora de completar les dades d'ingrés esmentaven el lloc de procedència. D'aquest gràfic en destaquem l'1% de procedents d'Amèrica (4 interns), dels quals un de Montevideo, un de l'Havana, un de Mèxic i un del qual se'n desconeix la procedència exacta, que podrien ser familiars d'*indians*.

Entre els estrangers trobem pacients procedents de França, Alemanya, Holanda, Itàlia i, fins i tot, de Finlàndia, entre d'altres.

També cal destacar el 19% de poblacions no anotades i el 20% de poblacions il·localitzables, atès que estan escrites amb inicials i de forma incompleta, i poden portar a interpretacions errònies.

Gràfic núm. 8
Procedència fora Catalunya 1931-1988

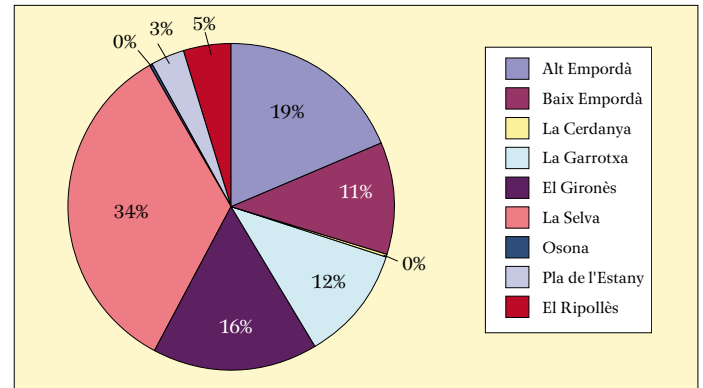

Quadre núm. 8
Procedència fora Catalunya 1931-1988

Any	Total
Andalusia	11
Aragó	17
Astúries	6
Extremadura	2
Galícia	18
Illes Balears	16
La Rioja	2
Madrid	13
Múrcia	1
País Basc	13
València	30
Estranger	79
No anotat	66
Il·localitzable	69
Total	343

Per proximitat, trobem d'interès detallar una mica més la procedència dels pacients procedents de la província de Girona. Són prou destacables els ingressats procedents de l'Alt Empordà (262) i els de la Garrotxa (162).

Gràfic núm. 9
Procedència comarques gironines 1931-1988

Quadre núm. 9
Procedència comarques gironines 1931-1988

Any	Total
Alt Empordà	262
Baix Empordà	155
La Cerdanya	3
La Garrotxa	162
El Gironès	228
La Selva	475
Osona	5
Pla de l'Estany	47
El Ripollès	63
Total	1.400

Amb aquests gràfics he volgut donar a conèixer el que, en referència a la institució mental Torre Campderà, a poc a poc va sortint a la llum procedent de la seva documentació custodiada al SAMLM. Les dades transcrites donen per a moltes més estadístiques, en les quals estic treballant i que ens ajudaran a conèixer més profundament aquesta institució i l'època en la qual va funcionar. ■

Façana de la Torre Campderà als anys vuitanta. Data: ca. 1985.
Procedència: SAMLM - Fons Clínica Torre Campderà.
Cessió: Manel Bernat. Autor: desconegut.